

FUNDACIÓ RAFAEL CAMPALANS

SEMINARI “Les desigualtats i el futur del treball”

Barcelona, 16 de desembre

[SALUTACIONS ...]

Bon dia, ...

Avui ens trobem en un nou seminari de la Fundació Campalans, organitzat conjuntament amb la FEPS, per tractar, en aquesta ocasió, del treball.

Del treball com a font de benestar, prosperitat i seguretat i, en sentit contrari, de la manca de llocs de treball dignes com a causa de desigualtat i, també, de desconfiança en el sistema democràtic.

No és la primera vegada que en parlem, naturalment, en els nostres seminaris. De fet, en les recents publicacions dels “Informes socials” promoguts per la Fundació, el factor treball, com a nucli de les nostres polítiques en favor de la igualtat, la justícia social i la llibertat, hi ha estat molt present.

Podem dir que fins la dècada dels 90 vam viure, amb avenços i retrocessos, una etapa de creixement i de progrés social. Creixement dels serveis públics, de la protecció, de les prestacions, ... en definitiva, funcionament de l'ascensor social, encara que ja s'intuïen els canvis derivats de la desregulació impulsada pel pensament neolliberal, en el marc d'una economia globalitzada i financeritzada.

Això s'ha trencat, especialment a partir de la crisi del 2008. No sabem si definitivament, però en tot cas, avui, s'ha trencat. Hem pogut veure, en els darrers anys, com a les nostres societats europees (en major o menor mesura) i malgrat l'existència de polítiques públiques de transferència de rendes i de redistribució fiscal, els excedents generats pel creixement s'han distribuït de manera desigual quan les coses han anat be i encara més desigual quan s'ha tractat d'assumir els ajustaments necessaris provocats per les crisis econòmiques, especialment en aquesta darrera etapa.

Ens pensàvem que les conquestes adquirides eren perennes, i que, simplement, es tractava de seguir avançant. La història, i em refereixo a la història recent, ben recent, ens ha explicat que gairebé res no és definitiu, que els avenços socials també poden ser efímers i que el combat per la igualtat i la justícia requereix persistència i continuïtat.

Sabem que les polítiques estrella dels socialistes, les resultants del pacte socialdemòcrata, no han estat la causa de la profunda crisi econòmica i financera.

Per més que alguns afirmen el contrari i responsabilitzin les polítiques socials de tots els nostres mals, hi ha moltes més veus sòlides en el món de la reflexió econòmica que expliquen que una societat capaç de disminuir les desigualtats és una societat més competitiva i més eficient.

Ni l'extensió de l'educació, ni la sanitat pública per a tothom, ni els sistemes de protecció social estan en l'origen d'aquesta crisi.

Però els ciutadans han tingut la percepció de que nosaltres, els socialdemòcrates, socialistes, progressistes del conjunt d'Europa, hem estat còmplices d'una situació en la que la globalització de l'economia els ha comportat efectes molt injustos.

Ens acusen de complicitat o, el que crec que és pitjor, de no haver sabut fer front als reptes nous que posaven en qüestió tot allò que havíem avançat col·lectivament.

La sensació d'empobriment general, o la por a caure-hi, provoca desconfiança, en nosaltres, en la política i en les institucions. El creixement de les desigualtats és un factor clau en la deslegitimació del nostre sistema democràtic, que es troba fortament qüestionat pels perdedors de la crisi i pels que creuen que poden acabar perdent.

La qüestió central per a la socialdemocràcia europea és, doncs, com proposar un nou "pacte social", en el que la solidaritat intergeneracional ha de tenir un pes determinant, basat en un creixement que promogui el treball, amb una ocupació de qualitat que faciliti l'autonomia personal, és a dir, la llibertat, en una societat justa i equilibrada.

I fer això enmig d'una nova revolució tecnològica que encara no sabem quines conseqüències generarà i en un moment d'atonía del comerç mundial, amenaçat per tensions proteccionistes arreu.

Cert, a Catalunya, i a Espanya, i a cadascun dels països de la Unió, necessitem una economia més dinàmica. Un teixit productiu més eficient, més competitiu, que faciliti el creixement del nostre PIB.

El repte és créixer, Sí. Però garantint-nos que el creixement comporta més igualtat, menys injustícia. Créixer ha de significar més base fiscal, més recaptació per a finançar les polítiques públiques, una distribució més equitativa de l'esforç i de la solidaritat, un reequilibri entre rendes del treball i rendes del capital.

Recordem que el pes de les rendes del treball en la riquesa nacional – parlo d'Espanya – va passar entre 2008 i 2012 del 50.9 % al 47.4 %. En el mateix període, la participació dels beneficis ha augmentat 2.6 punts percentuals.

És important créixer. Però no n'hi ha prou. Només ens serveix si contribueix a millorar la situació real de les classes mitjanes, dels treballadors per compta aliena, els autònoms, els petits empresaris. Alhora, si el creixement permet millorar la posició relativa d'aquests sectors, es converteix en un element que permet reactivar la demanda. Créixer, sí, però generant ocupació.

No oblidem que les taxes d'ocupació i d'activitat són, encara, molt baixes al nostre país i que, a més, tot apunta a un cert estancament. Alguns han volgut veure en això la prova del 9 de la

previsió que Jeremy Rifkin va fer en el seu llibre de 1995: “la fi del treball”, preveient que l’increment de la tecnologia provocaria una desocupació massiva. La perspectiva, avui, de la robotització porta a pensar que tal vegada l’escassa ocupació no tecnològica que es podrà crear serà cada cop de menys qualitat, amb menys drets i pitjor pagat.

Serem capaços de revertir aquestes tendències? Hem de donar per inamovibles aquests vaticinis? Hi ha qui pensa que en aquestes circumstàncies el mercat de treball no serà capaç de garantir situacions de plena ocupació i que, per tant, cal oferir, al marge del mercat de treball, un mecanisme de subsidi general per assegurar la supervivència per mitjà d’una renda bàsica.

No dubto de la seva necessitat com a sistema de solidaritat i protecció social. Però no ens podem resignar a considerar que aquesta sigui la única solució possible, ni podem renunciar a que les nostres societats generin prou llocs de treball per a tothom en condicions adequades i justes.

Perquè disposar o no d’ocupació no és només una qüestió de rendes o de supervivència. És una qüestió de realització personal, d’autonomia i, en definitiva, de llibertat.

Per això necessitem polítiques que comportin creixement i ocupació de qualitat. Crec que hi ha alguns requeriments per a aquestes polítiques. N’esmento algunes, que ben segur seran objecte de debat al llarg del dia:

Una nova regulació laboral que impedeixi la cronificació de la contractació temporal, que ha de recuperar la seva raó de ser: un sistema excepcional per a situacions molt específiques. Una comparació amb la resta de països de la Unió ens mostra com en sectors com ara la construcció, els serveis socials, l’educació o la salut la nostra taxa de temporalitat és sensiblement major. L’excés de temporalitat i precarietat laboral, sovint utilitzat com a incentiu a la contractació, té efectes perversos en el mercat laboral i deteriora precisament una de les coses que cal preservar: la competitivitat del nostre teixit productiu. Treball precari i talent, formació, innovació, creativitat i vinculació amb els objectius empresarials és del tot contradictori.

Un esforç de recuperació dels nivells salarials, que permetin superar aquesta situació absurda de persones que treballen i tot i fer-ho estan en risc de pobresa. La Raquel Gil, en l’Informe Social de 2014 de la Fundació, ens recordava que a Catalunya són més de mig milió les persones que es troben en aquesta situació. Per això convé, també, fer passes per incrementar el SMI.

Reforçar els mecanismes de negociació col·lectiva, molt afeblits des de la promulgació de la Reforma Laboral del Govern Rajoy, com a mesura per a reequilibrar els interessos en joc. Menystenir la capacitat de negociació dels sindicats com un factor de modernització i de creació d’un ambient col·lectiu de millora de l’eficiència és absurd.

Millorar, sensiblement, les polítiques actives d’ocupació, les accions formatives – dins i fora de l’empresa – i alhora els sistemes de control i verificació per mitjà d’una Inspecció de Treball més present i amb més mitjans per desenvolupar les seves funcions.

Recuperar l'esforç en inversió, una de les principals víctimes de l'errònia política d'austeritat compulsiva que hem viscut. Necessitem desenvolupar, de nou, polítiques públiques que fomentin la inversió – privada i pública – en infraestructures, capital físic, recerca i innovació.

Comprometre, definitivament, un esforç polític i pressupostari, per estendre la Formació Professional i, molt especialment, les experiències de Formació Professional dual que avui constitueixen, encara, un percentatge simbòlic de la oferta formativa. Un esforç de promoció de la formació professional orientada cap els sectors que poden liderar la creació d'ocupació, en l'àmbit de la tecnologia i les TIC, en el turisme i l'oci, en salut i benestar i en els sectors energètics.

Bé, aquestes són algunes de les qüestions a plantejar-nos. No he fet esment de la qüestió de les pensions i del finançament del sistema de seguretat social, però en parlarem en una altra ocasió. En tot cas, noms recordar que la Seguretat Social necessita un mercat laboral més dinàmic, certament, però no només això.

Deixeu-me dir, per acabar aquesta presentació, que el repte de la igualtat, de la justícia social, no interpel·la només els socialistes. Interpel·la els demòcrates. Perquè el que ara està en joc no és si la desigualtat augmenta o disminueix en termes relatius en tal o qual país de la Unió Europea. El que està en joc és la confiança en el funcionament de les nostres democràcies. I, per descomptat, el projecte comú europeu. Si no som capaços de restaurar aquesta confiança en el sistema i en les seves institucions, el que podem tenir al davant és, per descomptat, més desigualtat. Però, també, una societat molt més fragmentada on el nacionalisme proteccionista triomfi i provoqui un replegament cultural.

José Montilla Aguilera